

ОБРАЗИ ОТАКУ В ЯПОНСЬКІЙ ВІЗУАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ 1990-Х – 2020-Х РР.

ОТАКУ IMAGES IN JAPANESE VISUAL CULTURE OF THE 1990s – 2020s

Тривалий час поняття «отаку» вживалося як звертання, покликане підкреслити повагу до людини. Зусиллями есеїста Акію Накаморі на початку 1980-х рр., його почали застосовувати для ідентифікації затятих прихильників манги та аніме. На цьому етапі це поняття ще не мало яскраво вираженого емоційного забарвлення, а представники даної субкультури не привертали увагу ЗМІ. Ситуація почала змінюватися на початку 1990-х рр.

23 липня 1989 японська поліція заарештувала серійного вбивцю Міядзакі Цутому. Розслідування численних злочинів підсудного дозволило встановити факт його належності до субкультури отаку. У зв'язку з цим, в японському медійному дискурсі, злочинець досить часто фігурував як «отаку-вбивця». Постійне акцентування уваги на способі життя та захопленнях Міядзакі Цутому в інформаційному просторі 1990-х рр. зумовило ототожнення образу «отаку-вбивці» — асоціального, відлюдькуватого, потенційно небезпечного елемента, здатного завдати серйозної шкоди суспільству, з образом отаку в цілому.

Процес укорінення негативістських установок стосовно отаку в японському та світовому інформаційному просторі середини 1990-х рр. пов'язаний з діяльністю неорелігійної терористичної секти Аум Сінрікьо. 20 березня 1995 року послідовники організації здійснили заринову атаку в токійському метро, внаслідок якої постраждало понад 5000 осіб. Японські медіа описували членів Аум Сінрікьо як «нездатних розрізнити реальний світ та вигадані світи з манги або аніме», в той час як лідера секти Сьоко Асахару характеризували як «отакуподібного».

Гегемонія негативістських установок стосовно отаку була перервана на початку 2000-х рр., коли японська індустрія розваг почала висвітлювати історію «Людини-поїзда» («Densha Otoko») — анонімного отаку, який врятував молоду дівчину від сексуальних домагань п'яного чоловіка в поїзді та зміг успішно вибудувати з нею романтичні стосунки. Першоджерелом історії була однойменна книга Накано Хіторі, створена шляхом компіляції повідомлень з популярного японського інтернет-форуму 2channel. З 2004 по 2006 рр., за мотивами цього твору було створено 4 сейнен-манги, телесеріал (дорама) та повнометражний фільм. У подальшому ця історія використовувався в багатьох аніме, зокрема в сьоненах «Гінтама» та «Моя історія».

Сконструйований образ «сором'язливого отаку-рятівника» в масовій свідомості японців став своєрідним антиподом образу «отаку-вбивці». Протиставлення названих персонажів відображає не лише суспільні уявлення про отаку, а і уявлення адептів субкультури про самих себе. «Отаку-вбивця» — окремий індивід, водночас «людина-поїзд», фактично, є персоніфікованим втіленням отаку як соціальної групи, члени якої в повній мірі усвідомлюють свою спільність. Псевдонім автора (авторів) твору читається як «нака-но хіторі», що в перекладі з японської означає «один із таких людей». Особистість головного героя «Людини-поїзда», так само, як і правдивість історії як такої, у цьому випадку не мають значення, оскільки об'єктом героїзації виступає сам образ отаку.

Образи «отаку-вбивці» та «отаку-героя» співіснують у просторі японської візуальної культури. Ця дихотомія в повній мірі проявляється в аніме та манзі 2000-х, 2010-х та 2020-х рр. У першу чергу це стосується творів, де отаку відводиться роль головних героїв і які висвітлюють різні сторони їхнього повсякденного життя. В аніме на зразок «Як зробити з нудної дівчини героїню», «Цей світ відомий тільки Богу» та «Бакуман» персонажі-отаку демонструють здатність знаходити друзів та приваблювати протилежну стать, не докладаючи при цьому особливих зусиль і не змінюючи свій спосіб життя. Також автори подібних творів підкреслюють активну залученість отаку до процесу культуротворення, що свідчить про еволюцію образу «отаку-героя». Прикладом використання образу «отаку-вбивці» є Уцумі — персонаж пригодницької сьонен-манги та аніме «Печатка вітру». В цілому, образ отаку героя у творах японської анімації та манги трапляється значно частіше.

Таким чином, образи отаку-вбивці та отаку-героя є наочним підтвердженням здатності японської візуальної культури конструювати образи ворога та героя.

А. Авершина

ВІЗУАЛЬНИЙ ОБРАЗ УКРАЇНИ В МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИКАХ 2000-Х РОКІВ

А. Avershyna

VISUAL IMAGE OF UKRAINE IN ARTISTIC PRACTICES OF THE 2000s

У 1990-х рр. Т. Мітчел, один із засновників візуальних студій, вивів ідею візуального повороту в культурі як всеприсутність образу. На думку дослідника, образ зростає в культурній ієрархії, де довгий час головне місце займало слово. Безпосередньо це пов'язано з розвитком технологій, де вирішальну роль надано зображенню, надалі воно стає медійним, що свідчить про його економічну чи політичну значимість. Зміни, які відбуваються в історико-культурному контексті, впливають на формування візуальних образів, що транслюються в медійному просторі.

Початок 2000-х рр. в історії сучасної України позначився складними змінами у суспільній свідомості та соціальних практиках. Публічні дискусії щодо спрямованості політичних процесів стимулювали ідентифікацію населення країни. Політичні процеси прямо й опосередковано вплинули на мистецькі практики, визначаючи нові вимоги щодо змісту та форми творчості. Пошук найвідповідніших соціальним зрушенням в країні виражальних засобів та тем живить сучасний мистецький процес в Україні. Предметом цього дослідження є аналіз домінантного художнього образу країни, сформованого в українському мистецтві на межі 2000-х р. Найпоширенішим є, на нашу думку, ототожнення України з жінкою. Його варіації визначають не лише своєрідність авторського погляду та стилю, але й виявляють детермінованість мистецтва соціокультурними зрушеннями. Різні аспекти взаємозалежності художніх та політичних практик знайшли відображення в розвідках з візуальних студій О. Брюховецької, А. Ложкіна, О. Мартинюк, В. Соломатової, Г. Чміль.

Однією зі поширеніших та водночас суперечливих мистецьких рецепцій України через постать жінки є образ «Берегині», який, з одного боку, є до певної міри очікуваним, оскільки апелює до витоків української етнічної традиції. З іншого — опиняється в центрі суспільних дискусій, оскільки викликає широкий асоціативний ряд та припускає чимало інтерпретацій в процесі формування